

این اثر یکی از موضوعات مطرح

تاریخ انقلاب اسلامی است

که در مرکز اسناد انقلاب اسلامی

نگه داشته شده و برای

یادداشت‌های سیاسی ایران

۱۳۴۴-۱۳۶۰

جلد چهارم (۱۲۸۸ - ۱۲۸۷)

www.ketab.ir

ISBN 978-964-419-483-0

ISBN 978-964-419-483-0

ISBN 978-964-419-483-0

ISBN 978-964-419-483-0

ISBN 978-964-419-483-0

این کتاب در فهرست کتاب‌های منتشر شده در سال ۱۳۸۸ به ثبت رسیده است

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران - تهران

www.ketab.ir

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: یادداشت‌های سیاسی ایران
(چند جلد ۱۲۸۸-۱۲۸۷)

مترجم: مریم‌السادات میرشاکرمی

ویراستار: آرمان پادشاهی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حروف‌چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۸۸۳-۰

ISBN: 978-964-419-883-0

شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۸۲-۵

ISBN: 978-964-419-482-5

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۱	پیشگفتار
۱۷	۱۹۰۸ (۱۲۸۷)
۴۳۵	۱۹۰۹ (۱۲۸۸)
۶۹۹	۱۹۰۸ - ۱۹۰۹ (۱۲۸۷-۱۲۸۸)
۶۹۹	سپتامبر ۱۹۰۹
۱۰۳۳	نمایه

مقدمه

کتاب حاضر جلد چهارم از مجموعه‌ی چهارده جلدی «یادداشت‌های سیاسی ایران» است که حاوی اسناد محرمانه‌ی سفارت بریتانیا در ایران در فاصله‌ی سال‌های ۱۹۰۸ تا ۱۹۰۹ (۱۲۸۷ - ۱۲۸۸) میل‌باشی است. سالی که ایران حوادث بسیار مهم و تأثیرگذاری را پشت سر گذاشت.

محمدعلی شاه که از زمان مرگ پدرش، مظفرالدین شاه، مایل به سازش با رهبران نهضت مشروطه نبود، عملاً روبه‌روی مردم سروده‌خواهان و نمایندگان مجلس قرار گرفت. وی از همان آغاز سلطنت به مخالفت با مجلس پرداخت، در مراسم تاج‌گذاری خویش نمایندگان مجلس را دعوت نکرد و وزرای خود را هم به حالت با مجلس تشویق کرد. مخالفت‌ها با مجلس ادامه یافت تا اینکه سرانجام در ۲ تیر ۱۲۸۷ در میان شاه و توسط قزاقان مسلح روس به فرماندهی کلنل لیاخف ساختمان مجلس شورای ملی به توب بسته شد.

این حادثه در دومین سال سلطنت محمدعلی شاه و در شرایطی افتاد که مجلس شورای ملی اولین دوره‌ی تجربه‌ی قانون‌گذاری را پشت سر می‌گذاشت. سادگی به توب بستن مجلس، که از خشن‌ترین مقاطع حوادث عصر مشروطه بود، نقطه‌ی اوج رویارویی نظام استبدادی قاجار با مردم بود. در جریان این حوادث، بیش از سیصد تن از آزادی‌خواهان و مشروطه‌طلبان کشته و پانصد تن دیگر زخمی و تعداد زیادی بازداشت شدند. همچنین انجمن‌ها تعطیل، روزنامه‌ها توقیف و مشروطیت دو ساله ایران به پایان رسید. بدین ترتیب مجلس، منحل و دوران استبداد صغیر آغاز شد.

از دیگر وقایع مهم این دوره اکتشاف نفت و تأسیس شرکت نفت ایران و انگلیس در سال

۱۹۰۹ است که در مجلدات بعدی حجم زیادی از اسناد را به خود اختصاص داده است. با توجه به ضعف دولت مرکزی، شرکت مزبور برای تضمین سرمایه‌گذاری خود توافقنامه‌ای را با شیخ خزعل منعقد کرد که در بخشی از اسناد به این موضوع پرداخته شده است. در این دوره هم شاهد دخالت‌های آشکار و نهان روسیه و انگلیس در امور داخلی ایران هستیم. مرکز اسناد انقلاب اسلامی ترجمه‌ی کتاب حاضر را که دوره‌ی مهمی از تاریخ معاصر ایران پس از انقلاب مشروطه را بازگو می‌نماید، به خوانندگان محترم تقدیم می‌کند. در پایان ضمن تشکر از زحمات مترجم محترم کتاب، از تلاش‌های ناظران علمی اثر آقایان دکتر اکبر اشرفی و نعمت‌الله عاملی و همکاران محترم در مؤسسه فرهنگی هنری مرکز اسناد انقلاب اسلامی قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی